

İÜ EUYGAR Engelli Öğrenci Birimi
Covid19 Dönemi Engelli Öğrenci Desteği Faaliyet Raporu
(11 Mayıs 2020)

Giriş

12 Aralık 2019'da ilk olarak Çin'in Hubei eyaletine bağlı Wuhan şehrinde tespit edilen koronavirüse bağlı hastalık, Dünya Sağlık Örgütü'nün 11 Mart 2020 tarihinde açıkladığı üzere dünya çapında bir salgın(pandemi) oluşturdu. Aynı gün(11 Mart) Sağlık Bakanlığı Türkiye'de ilk vakanın görüldüğünü duyurdu ve 12 Mart 2020'de yapılan açıklama ile ilk ve orta dereceli okullarda ve üniversitelerde 16 Mart 2020'den itibaren örgün eğitime ara verildi.

İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığının 13.03.2020 tarihli kararı doğrultusunda 2019-2020 Eğitim-Öğretim yılı bahar döneminde teorik derslerin uzaktan eğitim sisteminde yapılmasına karar verdi. İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesinin(AUZEF) yönetiminde İstanbul Üniversitesinin örgün eğitim yapan fakültelerinde de uzaktan eğitim faaliyetleri başladı.

Uzaktan eğitime geçiş döneminde engelli öğrencilerin erişilebilirlik sorunları yaşayabileceklerini öngören İÜ ENUYGAR Merkezi Engelli Öğrenci Birim Koordinatörlüğü, sorunları hızlı tespit etmek ve destek verebilmek amacıyla ilk aşamadan itibaren aktif bir çalışma başlatmıştır. Bu raporda 16 Mart -17 Nisan 2020 tarihleri arasında İÜ ENUYGAR Merkezi Engelli Öğrenci Biriminin yaptığı destek faaliyetleri özetlenmiştir.

İstanbul Üniversitesinde Uzaktan Eğitim Faaliyetleri

İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi(AUZEF) ilk aşamada(16 Mart-6 Nisan 2020 tarihleri arasında) derslerin Öğrenci Otomasyon Sistemi (AKSİS) üzerinden asenkron olarak yapılacağını duyurdu. AKSİS'te Öğrenme Yönetim Sistemi(ÖYS) oluşturuldu ve öğretim üyelerinden ders materyallerini(sunum, ders notu, video, vb) sisteme yüklemeleri istendi.

Asenkron sistemde yaşanabilecek sorunların belirlenmesi amacıyla Birimiz tarafından 28.03.2020 tarihinde Google form üzerinden "İstanbul Üniversitesi Uzaktan Öğretim Sistemi Erişilebilirlik Geri Bildirim Formu" hazırlandı(Ek 1) . Bu form, engelli öğrenci biriminin e-postası olan engelsiz@istanbul.edu.tr adresinden kayıtlarımızda e-postası olan örgün ve AUZEF'te okuyan bütün engelli öğrencilere gönderildi. 7 Nisan'da anket sonuçları değerlendirilerek raporlandı(Ek 2)

30 Mart 2020 tarihinde İÜ'de senkron -canlı ders sistemine geçişe karar verildi. İÜ AUZEF tarafından öğretim üyeleri ve öğrenciler için Canlı Ders Sistemi Kullanım Kılavuzları hazırlandı. Engelli Öğrenci Birim Koordinatörlerimiz tarafından canlı ders sistemi incelendi. Bu sistemde engelli öğrencilerin bilgiye erişim sorunlarını

azaltmaya yönelik “Öğretim Üyeleri için Öğrenme Sistemi Erişilebilirlik Kılavuzu” hazırlandı ve 3 Nisan 2020 tarihinde İÜ AUZEF Bilgi İşlem Destek Birimi ile paylaşıldı(Ek 3). Birimimiz tarafından hazırlanan kılavuz, İÜ AUZEF tarafından AKSİS sistemi üzerinden mail yoluyla öğretim üyelerine gönderildi.

6 Nisan 2020’de İÜ ‘de canlı ders sistemine geçildi. Daha önce hazırlanan “İstanbul Üniversitesi Uzaktan Öğretim Sistemi Erişilebilirlik Geri Bildirim Formu” canlı derslerle ilgili erişilebilirlik sorusu eklenerek güncellendi ve web sitesine kondu.

Uzaktan öğretim sisteminde kullanılan Adobe Connect yazılımının erişilebilirlik sorunları ve kısayolları ile ilgili konunun ilgilileriyle görüşüldü. 13 nisan 2020 tarihinde ilgili yazılımın bilgisayar formatına ilişkin kullanım kısayol listesi edinildi ve bütün engelli öğrencilere bilgilendirme e-postası olarak gönderildi.

17 nisan 2020 tarihinde engelli öğrenci biriminin e-postasından bütün engelli öğrencilere online olarak yarı zamanlı öğrenci desteği isteyip istemediklerine ilişkin bir e-posta gönderildi. Bu e-postaya dönüş yapan ve Birim Koordinatörlerimize telefonla ulaşan 4 öğrenciye, 4 yarı zamanlı çalışan öğrencimiz destek verdi.

EK 1

İstanbul Üniversitesi Öğrenme Yönetim Sistemi Erişilebilirlik Geri Bildirim Formu

Gönderilme Tarihi: 28 Mart 2020

Hazırlayan:

İÜ EÖB Koordinatör Yardımcısı: Ilgın Aydınoğlu

Bu form, İstanbul Üniversitesi Engelli Öğrenci Birimi tarafından Uzaktan Eğitim kapsamında hazırlanan Öğrenme Yönetim Sisteminin engelli kullanıcılar için erişilebilirliği hakkında geri bildirim almak için hazırlanmıştır.

Okuduğunuz Fakülte - Bölüm *

Canlı Video Ders Sistemi ile İlgili Herhangi Bir Sorun Yaşıyorsanız Belirtiniz. *

Engellilik Durumunuzu Dikkate Alarak Yaşadığınız Erişilebilirlik Sorunlarını İşaretleyiniz. (birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.) *

- Erişilebilirlik sorunu yaşamıyorum
- Ekran okuyucusu ile sistem içinde dolaşma sorunu yaşıyorum
- Ekran okuyucusu kullanarak yüklenen dosyaları bilgisayarıma indiremiyorum
- Ekran okuyucusu ile sisteme bilgisayardan giriş yapabilirken akıllı telefondan giriş yapamıyorum
- Ekrandaki yazıları büyütemiyorum
- Yüklenen videolarda sesli betimleme yok
- Yüklenen videolarda işaret dili yok
- Yüklenen videolarda alt yazı yok
- Canlı videolar açılmıyor
- Yüklenen slayt ve notlar ekran okuyucu yazılımla okunabilecek formatta oluşturulmamış

- Yüklenen dosyalardaki metin dili sade değil
- Yüklenen videoların dili Türkçe değil
- Kullanılan renk ve kontrastlar erişilebilir değil
- Bulduğum yerde sağlıklı bir internet alt yapısı olmadığından sisteme giremiyorum

Uzaktan eğitim sistemine ya da sürecine ilişkin belirtmek istediğiniz diğer durumları yazınız. *

EK 2

İstanbul Üniversitesi Öğrenme Yönetim Sistemi Erişilebilirlik Geri Bildirim Anketi Değerlendirme Raporu (7 Nisan 2020)

Hazırlayanlar:

İÜ EÖB Koordinatörü Prof. Dr. Resa Aydın

İÜ EÖB Koordinatör Yardımcısı: Hayri Çayırılı

Yanıtlayan Kişi Sayısı: 16

Okuduğunuz Fakülte - Bölüm

- Engellik Araştırmaları-yüksek lisans
- Yabancı diller yüksek okulu
- Edebiyat fakültesi psikoloji
- Engellik araştırmaları-yüksek lisans
- Edebiyat Fakültesi Bilgi ve Belge Yönetimi
- İletişim fakültesi, halkla ilişkiler ve tanıtım bölümü
- Auzef Tıbbi Dökümantasyon ve Sekreterlik
- İstanbul Tıp Fakültesi
- Edebiyat Fakültesi- Bilgi ve Belge Yönetimi
- Sivil Havacılık
- İktisat Fakültesi Siyaset Bilimi Ve Uluslararası İlişkiler
- Açık Öğretim fakültesi Hukuk büro yönetimi ve Sekreterliği
- Hukuk Fakültesi, Hukuk
- Tıbbi dokümantasyon ve sekreterlik
- Eczacılık Fakültesi

Engellilik Durumunuzu Dikkate Alarak Yaşadığınız Erişilebilirlik Sorunlarını İşaretleyiniz. (birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.)

- Ekran okuyucusu kullanarak yüklenen dosyaları bilgisayarıma indiremiyorum, Yüklenen videolarda sesli betimleme yok, Yüklenen slayt ve notlar ekran okuyucu yazılımla okunabilecek formatta oluşturulmamış
- Erişilebilirlik sorunu yaşamıyorum

- Erişilebilirlik sorunu yaşamıyorum, Yüklenen videolarda alt yazı yok, Yüklenen dosyalardaki metin dili sade değil
- Ekran okuyucusu kullanarak yüklenen dosyaları bilgisayarıma indiremiyorum, Yüklenen videolarda sesli betimleme yok, Yüklenen slayt ve notlar ekran okuyucu yazılımla okunabilecek formatta oluşturulmamış
- Erişilebilirlik sorunu yaşamıyorum, Ekran okuyucusu ile sistem içinde dolaşma sorunu yaşıyorum, Ekran okuyucusu ile sisteme bilgisayardan giriş yapabilirken akıllı telefondan giriş yapamıyorum, Canlı videolar açılmıyor, Yüklenen slayt ve notlar ekran okuyucu yazılımla okunabilecek formatta oluşturulmamış, Bulduğum yerde sağlıklı bir internet alt yapısı olmadığından sisteme giremiyorum
- Canlı videolar açılmıyor, Yüklenen slayt ve notlar ekran okuyucu yazılımla okunabilecek formatta oluşturulmamış
- Yüklenen videolarda işaret dili yok, Yüklenen videolarda alt yazı yok, Canlı videolar açılmıyor, Bulduğum yerde sağlıklı bir internet alt yapısı olmadığından sisteme giremiyorum
- Erişilebilirlik sorunu yaşamıyorum
- Yüklenen videolarda alt yazı yok
- Canlı videolar açılmıyor
- Erişilebilirlik sorunu yaşamıyorum
- Ekran okuyucusu ile sistem içinde dolaşma sorunu yaşıyorum, Ekran okuyucusu kullanarak yüklenen dosyaları bilgisayarıma indiremiyorum
- Ekran okuyucusu ile sistem içinde dolaşma sorunu yaşıyorum, Ekran okuyucusu kullanarak yüklenen dosyaları bilgisayarıma indiremiyorum, Yüklenen slayt ve notlar ekran okuyucu yazılımla okunabilecek formatta oluşturulmamış
- Erişilebilirlik sorunu yaşamıyorum
- Erişilebilirlik sorunu yaşamıyorum
- Erişilebilirlik sorunu yaşamıyorum

Uzaktan eğitim sistemine ya da sürecine ilişkin belirtmek istediğiniz diğer durumları yazınız.

- Videolu konu anlatım videoları sisteme yüklenmedi henüz.
- Gönderilen metaryalleri anlamak zor. Anlaşılmıyor.
- Ders notları hocalar tarafından pdf olarak atılıyor. Benim kullandığım ekran okuyucuları pdf dosyaları okumuyor, sadece word belgelerini okuyor. Sisteme girdiğimde konu başlıklarını görebiliyorum ama dersin içeriğine erişemiyorum.
- Erişilebilirlik sorunlarının kısa sürede çözülmesini istiyorum zira Sınav tarihlerine ilişkin hiçbir bilgiye sahip değilim. ders notlarıNın pdf formatında olmasını istiyorum. Bu şekilde sıralı olarak çalışabileceğimi düşünüyorum. Sınavların biz görme engelliler de düşünülerek ayarlanmasını istiyorum zira sınavlar online yapılırsa ve belli bir sürede olursa o sırada erişilebilirlik sorunu yaşamak istemiyorum.
- Biraz daha yukses ses
- Ben işitme engelliyim. 2 kulağımdan işitme cihazı takıyorum fakat yine de sağlam kulaklarım olmadığı için ara sıra duyamadığım şeyler de olabiliyor.

Ders videolarında Türkçe altyazı olsaydı benim gibi işitme engelliler için daha iyi olabilirdi.

- Online sınav olmasını rica ediyorum.
- Sınav sürecinin nasıl gerçekleştirileceğinin bir an önce netlik kazanmasını bekliyorum. Saygılarımla.
- Ünite sonundaki soruları çözerken problem Örneğin şununla karşılaşıyorum Bir soruyu çözerken şıkkı işaretlediğim zaman kabul etmiyor yanı sıra doğru cevabı göstermiyor yani buna ekran okuyucu izin vermiyor yaşıyorum
- Yukarıda belirtilen sorunlar yaşanmakla birlikte bu sorunlar tüm derslerde yaşanmıyor. anlayabildiğim kadarıyla dersi veren hocaların materyalleri yükleme tarzlarına göre erişilebilirlik durumu da değişkenlik gösteriyor. Şöyle ki:
Medeni Usul ve Ticaret Hukuku derslerine erişimde ve ders kaynaklarını indirmekte herhangi bir zorluk yaşamadım, bu iki ders erişilebilir olarak hazırlanmış. ne var ki diğer derslerin sayfalarına gittiğimde ne o notları okuyabiliyor ne de bilgisayara indirebiliyorum. Buradan çıkardığım sonuç, sistemde erişilebilirliğe uygun bir altyapı var ancak sistemi kullanan hocalarımız bu durumdan haberdar olmadıkları için böyle bir sorun yaşanıyor.
- Sınavların hep online olmasını talep ediyorum.
- Yok
- Yok

Ortak sorunlar- Özet

- Ekran okuyucusu kullanarak yüklenen dosyaları bilgisayarına indiremiyorum, Yüklenen videolarda sesli betimleme yok, Yüklenen slayt ve notlar ekran okuyucu yazılımla okunabilecek formatta oluşturulmamış
- Yüklenen videolarda alt yazı yok, Yüklenen dosyalardaki metin dili sade değil
- Ekran okuyucusu ile sistem içinde dolaşma sorunu yaşıyorum, Ekran okuyucusu ile sisteme bilgisayardan giriş yapabilirken akıllı telefondan giriş yapamıyorum, Canlı videolar açılmıyor, Yüklenen slayt ve notlar ekran okuyucu yazılımla okunabilecek formatta oluşturulmamış, Bulduğum yerde sağlıklı bir internet alt yapısı olmadığından sisteme giremiyorum
- Yüklenen videolarda işaret dili yok, Yüklenen videolarda alt yazı yok, Canlı videolar açılmıyor, Bulduğum yerde sağlıklı bir internet alt yapısı olmadığından sisteme giremiyorum
- Videolu konu anlatım videoları sisteme yüklenmedi henüz
- Gönderilen materyalleri anlamak zor. Anlaşılmıyor.
- Ders notları hocalar tarafından pdf olarak atılıyor. Benim kullandığım ekran okuyucuları pdf dosyaları okumuyor, sadece word belgelerini okuyor. Sisteme girdiğimde konu başlıklarını görebiliyorum ama dersin içeriğine erişemiyorum.
- Biraz daha yüksek ses

- Ben işitme engelliyim. 2 kulağımdan işitme cihazı takıyorum fakat yine de sağlam kulaklarım olmadığı için ara sıra duyamadığım şeyler de olabiliyor. Ders videolarında Türkçe altyazı olsaydı benim gibi işitme engelliler için daha iyi olabilirdi.
- Sınav sürecinin nasıl gerçekleştirileceğinin bir an önce netlik kazanmasını bekliyorum.
- Ünite sonundaki soruları çözerken problem, örneğin şununla karşılaşıyorum Bir soruyu çözerken şıkkı işaretlediğim zaman kabul etmiyor yanı sıra doğru cevabı göstermiyor yani buna ekran okuyucu izin vermiyor yaşıyorum
- Sistemde erişilebilirliğe uygun bir altyapı var ancak sistemi kullanan hocalarımız bu durumdan haberdar olmadıkları için böyle bir sorun yaşıyoruz sistemde erişilebilirliğe uygun bir altyapı
- Anketi yanıtlayanlardan ikisi erişilebilirlik sorunu yaşamadığını belirtmiş

Sonuç

- Öğrencilerden bazılarının yaşadıkları sorunların sistemin erişilebilirliğinden değil, öğrencilerimizin sistemi kullanmaktaki bilgi ve deneyim eksikliğinden kaynaklandığı belirlendi. Öğrencilere web sitesi ve toplu mailer aracılığıyla sisteme erişimde yaşanan ortak sorunlar hakkında bilgilendirme yapıldı.
- İşitme engelli öğrenciler için alt yazı ve işaret dili sağlanması konusunda gelişme kaydedilemedi.

EK 3

İÜ Öğretim Üyeleri için Öğrenme Yönetim Sistemi Erişilebilirlik Kılavuzu (03.04.2020)

Hazırlayanlar:

İÜ EÖB Koordinatörü Prof. Dr. Resa Aydın

İÜ EÖB Koordinatör Yardımcısı: Ilgın Aydınoğlu

Öğretim Üyeleri için Öğrenme Yönetim Sistemi Erişilebilirlik Kılavuzu

Değerli Öğretim Üyesi,

Öğrenme Yönetim Sistemi ile aktaracağınız bilgilerden engelli öğrencilerimizin en üst düzeyde yararlanabilmeleri için bazı hususlara dikkatinizi çekmek istiyoruz. Canlı videolarda aşağıda maddeler halinde belirteceğimiz hususlara dikkat ederseniz Öğrenme Yönetim Sistemi içerikleri engelli öğrencilerimiz için daha erişilebilir hale gelecektir.

1. Görsel materyaller için betimleme yapılması:

- Görme engelli öğrenciler için basit düzeyde de olsa betimleme yapınız.
- Örnek olarak, ekrandaki görselde yer alan kişi ya da nesnelerin basit görünüm ve özelliklerinin anlatımı yeterlidir. Eğer görsel ayrıntı içeriyorsa

- ve bu ayrıntılar görselin anlaşılmasında önemliyse bu durum dikkate alınmalıdır.
- Betimleme ekrandaki video, şekil, grafik, fotoğraf gibi görseller için gereklidir.
 - Betimleme yapılırken, “görme engelli öğrencilerimiz için betimliyorum” ifadesi kullanılmadan betimleme konuşmanın içine doğal şekilde yerleştirilmelidir.
 - Betimleme sırasında renklerden basit şekilde bahsedilmelidir.
 - Görselde çizimler ve matematiksel ifadeler varsa bunlar görmeyen kişinin anlayabileceği şekilde belirtilmelidir.
 - Canlı video paylaşımı sırasında, “gördüğünüz gibi, şekilde de görüldüğü gibi” ifadelerden kaçınılmalıdır.
 - Slaytlarda ise, görsellerin üzerine farenin sağ tuşu ile basılarak alt metin kutusu açılmalı ve buraya kısa ama anlaşılır şekilde betimleme yapılmalıdır. Bu yapılan betimleme göz ile görünmemekte ancak ekran okuyucu ile okunabilmektedir.
2. Az gören öğrencilerin de olduğu düşünülerek, görseller mümkün olduğunca yakın planda verilmelidir.
 3. Sisteme yüklenen ders notları fotoğraf tabanlı pdf yerine metin tabanlı pdf olmalıdır. Fotoğraf tabanlı pdf'ler görme engellilerin ekran okuyucu yazılımlarıyla okunamazken, metin tabanlı pdf'ler okunabilir durumdadır. Bir pdf'nin metin tabanlı olabilmesi için dosya içerisinde metni kopyalamaya izin vermesi gerekmektedir.
 4. Canlı video aktarımı sırasında, yavaş ve her durumda kameraya yüzünüz dönük şekilde konuşmak işitme engellilerin dudak okuyabilmesi için çok önemlidir.
 5. Sisteme video yüklenirken videoda altyazı olmasına dikkat edilmesi işitme engelliler açısından çok önemlidir.
 6. Sistemde paylaşacağınız notlarda mümkün olduğunca sade cümlelere yer verilmesi işitme engellilerin anlaması açısından çok önemlidir.

Bilgiye erişim konusunda diğer engel gruplarına göre daha dezavantajlı olan görme ve işitme engelliler, yukarıdaki hususlara azami dikkat edildiğinde ilgili içeriklerden en yüksek düzeyde faydalanacaklar ve böylece uzaktan eğitim süreci engelli öğrenciler açısından daha eşit duruma gelecektir.

Yukarıda saydığımız konulara ilişkin göstereceğiniz özen için şimdiden teşekkür ederiz.

İstanbul Üniversitesi Engelliler Uygulama ve Araştırma (ENUYGAR) Merkezi Engelli Öğrenci Birim Koordinatörlüğü

(Ayrıntılı bilgi için: enuygar@istanbul.edu.tr veya engelsiz@istanbul.edu.tr adresine mail yazabilirsiniz.)
(03.04.2020)

